

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
PEDRO CRUZ VILLALÓN
prezentate la 8 septembrie 2015¹

Cauza C-297/14

Dr. Rüdiger Hobohm

împotriva

Benedikt Kampik Ltd & Co. KG,

Benedikt Aloysius Kampik

și

Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL

[cerere de decizie preliminară formulată de Bundesgerichtshof (Germania)]

„Spațiul de libertate, securitate și justiție — Cooperare judiciară în materie civilă și comercială — Regulamentul (CE) nr. 44/2001 — Competență în materia contractelor încheiate de consumatori — Articolul 15 alineatul (1) litera (c) — Activitate direcționată spre alt stat membru — Noțiunea de activitate comercială sau profesională direcționată spre statul membru al consumatorului — Contract de mandat prin care se vizează realizarea obiectivului economic urmărit printr-un contract încheiat anterior care intră în sfera de acțiune a activității profesionistului direcționate spre statul membru al consumatorului”

1. Prezenta cerere de decizie preliminară formulată de Bundesgerichtshof vizează posibilitatea de a recunoaște drept instanță competentă instanța domiciliului consumatorilor prevăzută de Regulamentul (CE) nr. 44/2001² într-o situație în care, ulterior încheierii și executării unui contract de intermediere pentru achiziționarea unui imobil în Spania – activitate direcționată de profesionist spre Germania prin intermediul publicității efectuate –, a fost încheiat un contract de mandat pentru rezolvarea unor probleme privind contractul de vânzare-cumpărare al respectivului imobil.

2. Astfel, această cauză oferă din nou Curții oportunitatea de a se pronunța cu privire la interpretarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) și a articolului 16 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, care au fost deja interpretate cu diverse ocazii în jurisprudență, în special prin Hotărârile Pammer și Hotel Alpenhof³, Mühlleitner⁴, Emrek⁵ și Maletic și Maletic⁶.

1 — Limba originală: spaniola.

2 — Regulamentul Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO L 12, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74). De la 10 ianuarie 2015, acest regulament a fost înlocuit prin Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO L 351, p. 1)

3 — C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740.

4 — C-190/11, EU:C:2012:542.

5 — C-218/12, EU:C:2013:666.

6 — C-478/12, EU:C:2013:735.

3. Spre deosebire de cauzele respective, în care Curtea a avut ocazia să se pronunțe asupra dispozițiilor menționate, tot în contextul unui contract unic, prezenta cauză prezintă specificitatea de a se referi la o situație în care există mai multe contracte care vizează diverse servicii și care au fost încheiate în momente diferite, între care există însă o anumită legătură. În special, astfel cum s-a arătat, instanța națională adresează Curții o întrebare cu privire la posibilitatea unui consumator de a sesiza instanța de la domiciliul său cu o cerere împotriva unui profesionist, în legătură cu un contract care, potrivit instanței de trimitere, nu intră în mod nemijlocit în sfera de acțiune a activității pe care partenerul contractual o direcționează spre statul membru de reședință al consumatorului, însă care servește realizării obiectivului economic urmărit printr-un contract încheiat anterior de părți în cadrul unei activități care intră în respectiva sferă de acțiune.

4. Prin urmare, dezbateră din prezenta cauză se concentrează pe aspectul dacă cerințele prevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I pot fi considerate îndeplinite prin intermediul raportului dintre două contracte încheiate succesiv cu un consumator, strâns legate între ele, însă dintre care doar primul a fost încheiat nemijlocit în sfera de acțiune a activităților pe care profesionistul respectiv le direcționează, prin intermediul publicității, spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul.

I – Cadrul normativ

5. În considerentele (11), (12), (13) și (15), Regulamentul Bruxelles I stabilește următoarele:

„(11) Normele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură. În cazul persoanelor juridice, domiciliul trebuie să fie definit în mod independent, în vederea ameliorării transparenței normelor comune și a evitării conflictelor de competență.

(12) În afară de instanța domiciliului pârâtului, trebuie să existe și alte instanțe autorizate în temeiul unei legături strânse între instanță și litigiu sau în scopul bunei administrări a justiției.

(13) În cazul contractelor de asigurare, contractelor încheiate cu consumatorii și contractelor de muncă, partea defavorizată trebuie să fie protejată prin norme de competență mai favorabile intereselor sale decât normele generale prevăzute în prezentul regulament.

[...]

(15) În interesul administrării armonioase a justiției, este necesar să se reducă la minimum posibilitatea apariției procedurilor concurente și să se evite pronunțarea în două state membre a unor hotărâri ireconciliabile. Trebuie să fie prevăzut un mecanism clar și eficace de rezolvare a cazurilor de litispendență și de conexitate, precum și de înlăturare a problemelor care decurg în urma divergențelor interne referitoare la determinarea datei la care se consideră că o cauză este pendinte. În sensul prezentului regulament, este necesar ca data în cauză să fie definită în mod independent.”

6. Regulele pentru stabilirea competenței sunt prevăzute în capitolul II din Regulamentul Bruxelles I. Articolul 2 din respectivul regulament, care este inclus în secțiunea 1, intitulată „Dispoziții generale”, din capitolul II, prevede la alineatul (1) că, sub rezerva dispozițiilor regulamentului menționat, „persoanele domiciliat pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză”.

7. Articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, care figurează în aceeași secțiune, prevede: „[p]ersoanele domiciliat pe teritoriul unui stat membru pot fi acționate în justiție în fața instanțelor unui alt stat membru numai în temeiul normelor enunțate în secțiunile 2-7 din prezentul capitol”.

8. Secțiunea 4 din capitolul II din Regulamentul Bruxelles I, care conține articolele 15-17, vizează competența în materia contractelor încheiate de consumatori. Articolul 15 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I este formulat astfel:

„În ceea ce privește un contract încheiat de o persoană, consumatorul, într-un scop care se poate considera că se situează în afara domeniului său profesional, competența se determină în conformitate cu dispozițiile din prezenta secțiune, fără a se aduce atingere articolului 4 și articolului 5 punctul 5, în cazul în care:

[...]

(c) în toate celelalte cazuri, contractul a fost încheiat cu o persoană care desfășoară activități comerciale sau profesionale în statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul sau, prin orice mijloace, își direcționează activitățile spre acel stat membru sau spre mai multe state, inclusiv statul membru respectiv, iar contractul intră în sfera de acțiune a acestor activități.”

9. Articolul 16 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I prevede că „[u]n consumator poate introduce o acțiune împotriva celeilalte părți la contract fie înaintea instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia partea în cauză își are domiciliul, fie înaintea instanțelor din locul unde consumatorul își are domiciliul”.

II – Situația de fapt și procedura din litigiul principal

10. Prezenta întrebare preliminară este formulată în cadrul litigiului dintre domnul Rüdiger Hobohm, reclamant și recurent, pe de o parte, și Benedikt Kampik LTD & Co. KG, domnul Benedikt Aloysius Kampik (în continuare, „domnul Kampik”) și Mar Mediterráneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL (denumită în continuare „societatea Mar Mediterráneo”), pârâți și intimați, pe de altă parte.

11. În anul 2005, domnul Kampik a intermediat în numele reclamantului – domnul Hobohm – încheierea cu societatea Kampik Immobilien KG a unui pact „de opțiune de cumpărare” privind achiziționarea unei locuințe într-un complex de vacanță care urma să fie construit în municipiul spaniol Denia de un dezvoltator imobiliar german. Respectivul complex era promovat, printre altele, în Germania, prin intermediul unei broșuri publicitare în limba germană. Din ordonanța de trimitere reiese că pârâții desfășurau de asemenea o activitate publicitară pe internet, prin care ofereau servicii de intermediere a tranzacțiilor imobiliare în Spania⁷.

12. În anul 2006, reclamantul și soția sa au încheiat cu dezvoltatorul contractul de vânzare-cumpărare prevăzut în pactul de opțiune de cumpărare. În anul 2008, după ce cumpărătorii achitaseră primele două rate din prețul de vânzare, în cuantum total de 62 490 de euro, vânzătorul s-a confruntat cu dificultăți economice care au periclitat finalizarea complexului.

⁷ — Bundesgerichtshof nu contestă concluzia instanței care a analizat situația de fapt, conform căreia activitatea de intermediere realizată de pârâtul stabilit în Spania era direcționată spre Germania, și subliniază anumite indicii, precum faptul că serviciile sunt oferite pe internet în limba germană, că este menționată o adresă de contact electronică cu numele de domeniu „.de”, că se indică un număr de telefon din Berlin pentru „back office” și că se utilizează broșuri în limba germană.

13. Ulterior, domnul Kampik i-a propus reclamantului să se ocupe de finalizarea locuinței „la cheie”. Reclamantul și soția acestuia s-au deplasat în Spania și au semnat o împuternicire notarială pentru ca domnul Kampik să le reprezinte interesele cu privire la contractul de achiziții imobiliare încheiat în 2006. Reclamantul a înmănat domnului Kampik un cec la purtător pentru suma de 27 647 de euro, reprezentând o parte din cea de a treia rată din prețul de cumpărare, iar acesta a decontat cecul în contul societății Mar Mediterráneo, care are de asemenea calitate de pârâtă. În sfârșit, în anul 2009, domnul Hobohm a transferat domnului Kampik suma de 1 448,72 euro, necesară, potrivit informațiilor furnizate de acesta din urmă, pentru radierea unei ipoteci înscrise în sarcina reclamantului. Cu toate acestea, nu s-a efectuat radierea ipoteci.

14. În urma unor divergențe între părți legate de insolvența dezvoltatorului imobiliar, reclamantul și soția sa au revocat împuternicirea acordată domnului Kampik. Reclamantul solicită pârâților rambursarea sumelor puse la dispoziția acestora. Landgericht în circumscripția căruia este domiciliat reclamantul și care a fost sesizat cu cererea a respins însă acțiunea ca inadmisibilă, pentru motivul că nu este competent din punct de vedere teritorial. După ce a atacat cu apel, fără succes, această decizie, domnul Hobohm a formulat recurs în fața instanței de trimitere.

III – Întrebarea preliminară și procedura în fața Curții

15. Bundesgerichtshof a adresat Curții următoarea întrebare:

„Potrivit articolului 15 alineatul (1) litera (c) a doua teză coroborat cu articolul 16 alineatul (1) a doua teză din Regulamentul nr. 44/2001 [...], un consumator poate introduce o acțiune înaintea instanței din locul unde are domiciliul împotriva unui partener contractual care desfășoară activități comerciale sau profesionale în alt stat membru al Uniunii Europene în situația în care contractul care face obiectul acțiunii nu intră în mod nemijlocit în sfera de acțiune a unei astfel de activități a partenerului contractual direcționate spre statul membru în care este domiciliat consumatorul, însă servește realizării obiectivului economic urmărit printr-un alt contract, încheiat anterior de părți și executat deja, care intră în domeniul de aplicare al dispozițiilor citate anterior?”

16. Au prezentat observații scrise în fața Curții guvernul italian, guvernul portughez, guvernul elvețian și Comisia Europeană.

IV – Cu privire la întrebarea preliminară

A – Observațiile prezentate în fața Curții

17. Toate observațiile scrise prezentate în fața Curții, cu excepția celor formulate de guvernul italian, au fost în favoarea aplicării în prezenta cauză a articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I.

18. Guvernul portughez susține că, deși primul contract, din 2005, a încetat odată cu încheierea contractului de vânzare, astfel încât contractul de mandat din 2008 nu se află în legătură directă cu activitatea care a fost promovată pe internet de pârâți, există o legătură directă între cele două contracte, deoarece contractul de mandat, care are ca obiect chiar rezolvarea problemelor ivite în urma vânzării, nu ar fi existat fără primul contract de intermediere. Prin urmare, reclamantul trebuie să beneficieze de protecție și în domeniul contractului de mandat, având în vedere că acesta a fost încheiat în strânsă legătură cu primul contract semnat cu pârâții. Astfel, făcând trimitere la hotărârea pronunțată de Curte în cauza Emrek⁸, guvernul portughez arată că stabilirea unor noi condiții,

8 — C-218/12, EU:C:2013:666.

neprevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din regulament – precum existența unei legături de cauzalitate între mijlocul folosit pentru direcționarea activității comerciale sau profesionale spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul și încheierea contractului –, ar fi contrară obiectivului urmărit prin această dispoziție. Totuși, faptul că la originea contractului de mandat se află activitatea pârâților direcționată spre Germania trebuie calificat drept un indiciu în sensul aplicării articolului 15 alineatul (1) litera (c) a doua teză din Regulamentul nr. 44/2001. În sfârșit, guvernul portughez propune să se răspundă afirmativ la întrebarea preliminară.

19. După ce a amintit că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I reprezintă o excepție de la regula generală a competenței instanței de la domiciliul pârâtului și că, prin urmare, trebuie interpretat în mod strict, Comisia Europeană a subliniat de asemenea necesitatea interpretării autonome a noțiunilor prevăzute în această normă, luând în considerare în special sistemul și obiectivele regulamentului. Împărtășind opinia guvernului portughez, Comisia susține că activitatea de intermediere desfășurată de pârât, direcționată spre Germania, reprezintă atât cauza contractului de vânzare, cât și a contractului de mandat, încheiate ulterior. Astfel, există o legătură materială strânsă între activitatea de intermediere desfășurată de pârât și încheierea contractului de mandat. Prin urmare, primul contract de intermediere și contractul de mandat sunt indisociabile, ceea ce justifică faptul că instanța de la domiciliul consumatorului este competentă nu numai în raport cu primul contract, ci și cu acesta din urmă. De asemenea, Comisia arată că o astfel de interpretare este în conformitate cu Hotărârea Curții Maletic și Maletic⁹. În ultimul rând, în ceea ce privește cerința previzibilității instanței de la domiciliul consumatorului, Comisia subliniază că pârâtul avea posibilitatea rezonabilă să prevadă că regimul aplicabil contractului de intermediere încheiat de el însuși se aplica și contractului de mandat, întrucât cele două contracte erau indisociabile.

20. Guvernul elvețian subliniază că, în temeiul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I, contractul trebuie să se refere la un serviciu care este oferit în sfera de acțiune a activității comerciale în discuție, inclusiv în cazul în care activitatea de promovare desfășurată de furnizor, din care rezultă direcționarea acestuia spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, nu vizează această activitate specifică: prin urmare, este vorba despre acoperirea serviciilor care, deși nu sunt incluse în cele oferite de profesionist în mod normal, prezintă o legătură materială suficientă cu activitatea obișnuită și sunt prestate în cadrul acelorași structuri ale întreprinderii. În plus, ar trebui să se aplice un regim unic tuturor serviciilor care se pot afla în legătură cu o anumită activitate comercială, atât din motive practice, cât și din motive de principiu. În particular, guvernul elvețian subliniază că, în ceea ce privește serviciile pe care prestatorul nu le oferă în mod oficial, nivelul cerinței privind protecția consumatorilor este mai scăzut, întrucât serviciul nu este oferit cu titlu general unui număr nedeterminat de persoane, ci este oferit în mod individual unui anumit client: în acest caz, prestatorul serviciului este conștient că încheie un contract cu un cetățean care are reședința în alt stat membru.

21. Guvernul italian susține, în dezacord cu celelalte observații prezentate în fața Curții, că articolul 15 alineatul (1) litera (c) trebuie interpretat în mod strict, întrucât este vorba despre o excepție de la regula generală. Legătura dintre achiziția apartamentului și contractul de mandat încheiat ulterior nu justifică aplicarea dispoziției menționate coroborate cu articolul 16 alineatul (1) în ceea ce privește acest din urmă contract. Cu toate că, în opinia guvernului italian, competența specială menționată ar putea fi extinsă în cazul în care contractul accesoriu prezintă o legătură cu contractul principal din perspectiva necesității juridico-cauzale, acest lucru nu se aplică în situația în care există o simplă legătură economică și practică, precum în prezenta cauză. În caz contrar, o interpretare extensivă ar putea da naștere unei configurări artificiale a situației de fapt, al cărei unic rezultat ar consta în încălcarea regulilor de drept comun privind competența internațională.

9 — C-478/12, EU:C:2013:735.

B – Analiză

1. Considerații preliminare și reformularea întrebării preliminare

22. Astfel cum s-a arătat, Bundesgerichtshof dorește să afle dacă instanța specială de la domiciliul consumatorilor este competentă, conform articolului 16 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, în raport cu un contract încheiat între un consumator și un profesionist, care nu intră în mod direct în sfera de acțiune a activităților pe care profesionistul respectiv le direcționează spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul prin intermediul acțiunilor sale, în sensul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din regulamentul menționat, însă care, cu toate acestea, se află într-o legătură strânsă cu un contract încheiat anterior între aceleași părți, care, în schimb, îndeplinește în mod evident condițiile prevăzute de această din urmă dispoziție.

23. Având în vedere motivele pe care le vom prezenta în continuare, considerăm însă că este necesară reformularea întrebării preliminare pentru a permite Curții să ofere un răspuns util.

24. Înainte de aceasta, apreciem că se impune prezentarea unor considerații de ordin general.

25. Punctul de plecare care trebuie avut în vedere în ceea ce privește problema din prezenta cauză constă în modul de redactare a articolului 15 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I. Această dispoziție a fost interpretată în jurisprudența Curții, care a stabilit, în mai multe rânduri, aplicabilitatea sa atunci când sunt îndeplinite cumulativ trei cerințe¹⁰.

26. În primul rând, este necesar ca unul dintre contractanți să aibă calitatea de consumator, cu alte cuvinte, să acționeze într-un context care poate fi considerat străin de activitatea sa profesională¹¹. În prezenta cauză nu se contestă că, în timp ce pârâții din litigiul principal acționau în exercițiul activităților profesionale, reclamantul, domnul Hobohm, acționa în calitate de particular.

27. În al doilea rând, contractul dintre consumator și profesionist trebuie să fi fost încheiat în mod efectiv¹². În această privință, din ordonanța de trimitere rezultă în mod clar că soții Hobohm și domnul Kampik au încheiat contractul de mandat în litigiu în anul 2008. În ceea ce privește restul pârâților din litigiul principal, trebuie subliniat că Bundesgerichtshof a arătat expres că, în faza recursului, în care se află procedura principală, este irelevant dacă susținerile reclamantului sunt pertinente pentru motivarea existenței drepturilor contractuale în raport cu toți pârâții, întrucât instanța de apel nu a examinat temeinicia acestor susțineri. Prin urmare, Bundesgerichtshof apreciază că întrebarea adresată este relevantă în ceea ce privește toți pârâții, având în vedere posibilele raporturi contractuale dintre toți aceștia. În temeiul acestor considerații, apreciem că, în prezenta cauză, Curții nu îi revine sarcina de a se pronunța cu privire la existența unor raporturi contractuale între reclamant și cei trei pârâți.

28. În al treilea rând, contractul trebuie să se încadreze în una dintre categoriile prevăzute la alineatul (1) al articolului 15¹³, categoria relevantă pentru litigiul principal fiind cea prevăzută la litera (c)¹⁴, care a fost deja interpretată în jurisprudența Curții.

10 — Hotărârile Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 30) și Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punctul 23).

11 — Cu privire la noțiunea de consumator în domeniul de aplicare al Convenției de la Bruxelles și al Regulamentului Bruxelles I, a se vedea de exemplu Hotărârile Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436), Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) și Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165).

12 — Hotărârea Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 30). Cu privire la cerința privind existența unui contract încheiat între consumator și profesionist, a se vedea recenta Hotărâre Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, punctul 29 și următoarele).

13 — Hotărârea Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 30).

14 — Astfel, nu sunt relevante pentru prezentul litigiu categoriile menționate la articolul 15 alineatul (1) literele (a) [contractul are ca obiect vânzarea de bunuri mobile corporale în rate egale, fixe și eșalonate] și (b) [contractul are ca obiect un împrumut rambursabil în rate egale, fixe și eșalonate, sau orice altă formă de credit încheiat în scopul finanțării vânzării de bunuri mobile corporale] din Regulamentul Bruxelles I.

29. Potrivit unei jurisprudențe constante, pentru ca această dispoziție să fie aplicabilă, trebuie îndeplinite două condiții. În primul rând, este necesar fie ca profesionistul să își exercite activitățile în statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, fie să direcționeze respectivele activități, prin orice mijloace, spre acel stat membru – sau spre mai multe state membre, inclusiv cel pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul. În al doilea rând, contractul în discuție trebuie să fie inclus în sfera de acțiune a respectivei activități¹⁵.

30. Instanța de trimitere apreciază că, dacă ar fi luat în considerare în mod individual, contractul de mandat încheiat în 2008 nu ar îndeplini cerințele prevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) a doua teză din Regulamentul Bruxelles I, în special din cauza faptului că activitatea de administrare a afacerilor asumată prin intermediul contractului de mandat nu ar putea fi inclusă în sfera de acțiune a activității de intermediere privind contractele de achiziție de imobile care este direcționată spre Germania. Cu toate acestea, bazându-se pe o interpretare teleologică și subliniind legătura de cauzalitate dintre activitatea părților direcționată spre Germania – care a rezultat din primul contract de intermediere – și contractul de mandat, instanța respectivă consideră, la rândul său, că între contractul de intermediere și cel de mandat există o legătură suficient de puternică încât să se rețină că sunt îndeplinite cerințele prevăzute de dispoziția citată. Așadar, Bundesgerichtshof apreciază că ambele contracte au aceeași finalitate – achiziționarea locuinței și utilizarea sa efectivă –, motiv pentru care cele două raporturi juridice ar trebui examinate împreună.

31. Astfel, instanța de trimitere subliniază în special că, potrivit Hotărârii Emrek¹⁶, chiar dacă nu reprezintă o condiție necesară, legătura de cauzalitate trebuie luată în considerare cu titlu de indiciu privind o „activitate direcționată”. Totuși, Bundesgerichtshof are îndoieli în ceea ce privește posibilitatea adoptării acestei interpretări, deoarece, potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în mod strict.

32. În acest punct, este necesar să subliniem că întrebarea preliminară, așa cum a fost formulată de Bundesgerichtshof, vizează posibilitatea aplicării articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I „disociind” îndeplinirea celor două condiții menționate. Astfel, instanța de trimitere dorește să afle dacă, într-o situație în care există o activitate direcționată de profesionist spre statul membru al consumatorului, articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I este aplicabil unui contract care nu a fost încheiat în sfera de acțiune a respectivei activități, ci a unei activități desfășurate de același profesionist care nu este direcționată în mod direct spre statul membru al consumatorului, în temeiul unei legături materiale cu un contract încheiat anterior.

33. În acest sens, este necesar să subliniem că între cele două condiții prevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I există o legătură intrinsecă expresă, conform căreia contractul trebuie să fie inclus în sfera activităților pe care profesionistul le direcționează spre statul membru al consumatorului. O întrebare preliminară adresată în termenii utilizați de instanța de trimitere conduce, prin urmare, în mod necesar, la un răspuns negativ.

34. Cu toate acestea, pentru a oferi un răspuns util, considerăm oportună reformularea întrebării preliminare, având în vedere că tocmai interpretarea noțiunii „activitate direcționată” este cea care constituie atât obiectul cererii de decizie preliminară, cât și al observațiilor scrise prezentate în fața Curții.

15 — Hotărârea Mühleitner (C-190/11, EU:C:2012:542, punctul 36).

16 — C-218/12, EU:C:2013:666.

35. Pentru aceste motive, considerăm că întrebarea preliminară poate fi formulată astfel: „Articolul 15 alineatul (1) litera (c) a doua teză coroborat cu articolul 16 alineatul (1) a doua teză din Regulamentul Bruxelles I poate fi interpretat în sensul că dispoziția respectivă este aplicabilă în cazul unui contract care servește realizării obiectivului economic urmărit printr-un alt contract încheiat anterior de părți și deja executat care este inclus în sfera de acțiune a activităților comerciale și profesionale pe care profesionistul le direcționează spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul?”

2. Noțiunea „activitate direcționată” și indiciul privind „legătura de cauzalitate”

36. În primul rând, în ceea ce privește interpretarea noțiunii „activitate direcționată”, care nu este definită în Regulamentul Bruxelles I, trebuie să amintim că Curtea a insistat în jurisprudența sa constantă asupra necesității interpretării autonome a noțiunilor utilizate în Regulamentul Bruxelles I, prin raportare la sistemul și la obiectivele acestuia¹⁷. Astfel cum rezultă din considerentul (13) al respectivului regulament, printre aceste obiective se numără, în special în lumina articolului 15 alineatul (1) litera (c) din regulament, funcția de protecție a consumatorului ca parte defavorizată și neexperimentată din punct de vedere juridic față de contractantul profesionist¹⁸, precum și reducerea „la minimum [a] posibilit[ății] apariției procedurilor concurente [pentru a se evita] pronunțarea în două state membre a unor hotărâri ireconciliabile”¹⁹.

37. Pe de altă parte și în conformitate de asemenea cu jurisprudența constantă a Curții, se impune să arătăm că, deși nu există nicio îndoială că articolul 15 alineatul (1) litera (c) și articolul 16 din Regulamentul Bruxelles I au ca scop protecția consumatorilor, aceasta nu înseamnă că protecția respectivă este absolută²⁰. Astfel, după cum a subliniat și Bundesgerichtshof, faptul că articolul 15 alineatul (1) litera (c) reprezintă o excepție în sistemul Regulamentului Bruxelles I împiedică interpretarea extensivă a obiectivului protecției consumatorului. Într-adevăr, articolul 15 alineatul (1) din regulament „constituie o derogare atât de la norma generală de competență prevăzută la articolul 2 alineatul (1) din [regulamentul respectiv], potrivit căreia competența revine instanțelor statului membru pe teritoriul căruia este domiciliat pârâtul, cât și de la norma specială de competență în domeniul contractelor, prevăzută la articolul 5 punctul 1 din regulament, potrivit căreia competența revine instanțelor de la locul în care obligația care formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată”²¹. Prin urmare, articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în mod strict²².

38. Având în vedere aceste considerații, este evident că a recunoaște aplicarea instanței de la domiciliul consumatorilor, prevăzută la articolul 16 alineatul (1) din Regulamentul Bruxelles I, în toate cazurile și doar în temeiul faptului că un contract care nu îndeplinește prin el însuși cerințele prevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din regulamentul menționat prezintă o legătură materială cu un contract anterior încheiat între aceleași părți ar conduce la o interpretare extensivă a respectivei dispoziții, care trebuie respinsă având în vedere caracterul derogatoriu al instanței speciale de la domiciliul consumatorilor în sistemul general al Regulamentului Bruxelles I²³.

17 — A se vedea de exemplu Hotărârile Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 55), Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542, punctul 28) și Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 25).

18 — A se vedea printre altele Hotărârile Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303, punctul 41), Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542, punctul 29) și Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 33).

19 — A se vedea considerentul (15) al Regulamentului Bruxelles I, precum și Hotărârea Maletic și Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735, punctul 30).

20 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 70).

21 — Hotărârile Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 53), Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542, punctul 26) și Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 26).

22 — *Ibidem*. A se vedea de asemenea, cu privire la Convenția de la Bruxelles, printre altele, Hotărârile Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15, punctul 16), Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, punctul 13) și Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, punctul 32).

23 — În ceea ce privește cerința conform căreia contractul dintre consumator și profesionist trebuie să fi fost încheiat în mod efectiv, și Curtea a respins o interpretare extensivă, arătând că aceasta „nu se pretează unei interpretări în sensul că o astfel de cerință ar fi de asemenea îndeplinită în cazul unui lanț de contracte în temeiul căruia anumite drepturi și obligații ale vânzătorului sau furnizorului în cauză sunt transferate către consumator” (Hotărârea Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punctul 30).

39. Cu toate acestea, pentru motivele pe care le vom prezenta în continuare, apreciem că existența unei legături materiale de cauzalitate poate constitui unul dintre indiciile care pot permite instanței naționale să stabilească dacă există o „activitate direcționată” spre statul membru al consumatorului în sensul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I.

40. În această privință, trebuie să amintim că Curtea a statuat în Hotărârea Emrek că existența unei legături de cauzalitate, chiar dacă nu constituie o cerință suplimentară față de cele prevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I²⁴, poate reprezenta un indiciu privind „activitatea direcționată”, asemenea comunicării la distanță în urma căreia consumatorul își asumă angajamente contractuale la distanță²⁵.

41. Acest citat din jurisprudență se încadrează însă în circumstanțele particulare ale cauzei Emrek, în care legătura de cauzalitate lua naștere într-un context complet diferit. În cauza respectivă se analiza în special funcția legăturii de cauzalitate drept condiție necesară pentru aplicarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I, lipsa acesteia constituind un potențial obstacol ca o activitate să fie considerată „direcționată” spre statul membru al consumatorului. În acest context, Curtea a apreciat că, deși legătura de cauzalitate nu poate reprezenta o cerință nescrisă cu scopul de a stabili că o activitate concretă este direcționată spre un anumit stat membru, ea poate totuși constitui un indiciu în acest sens.

42. Dimpotrivă, în prezenta cauză ne aflăm într-o situație în care legătura de cauzalitate nu este invocată ca un potențial obstacol pentru aplicarea articolului 15 alineatul (1) litera (c), ci ca un element care ar putea să justifice aplicarea sa. În această privință, în circumstanțele din litigiul principal este evident că activitatea profesională direcționată de pârât prin intermediul publicității spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul reclamant, precum și contractul încheiat ca urmare a acestei activități sunt elemente asociate cu contractul de mandat din 2008 printr-o legătură de cauzalitate cvasiautomată.

43. Or, astfel cum a arătat în mod corect instanța de trimitere, în prezenta cauză nu este vorba despre examinarea legăturii de cauzalitate spațio-temporale privind relația de încredere stabilită între părțile din litigiul principal în cadrul primului raport contractual. După cum susține guvernul italian, este cert că nu există o legătură între contractul principal și cel accesoriu sub aspectul necesității juridico-cauzale. Cu toate acestea, legătura de cauzalitate avută în vedere drept indiciu al „activității direcționate” impune existența unei legături materiale interne intense între raporturile juridice, care, în prezenta cauză, constă în faptul că obiectul contractului de mandat este tocmai realizarea obiectivului economic al primului dintre contractele încheiate între aceleași părți.

44. Or, deși se poate considera că o legătură de cauzalitate astfel interpretată poate fi apreciată drept unul dintre indiciile care fac posibilă determinarea direcționării activității profesionale a pârâtului, aceasta nu constituie unicul element care permite să se stabilească dacă sunt îndeplinite cerințele prevăzute la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I, cu atât mai mult atunci când legătura de cauzalitate este indirectă, așa cum este cazul în litigiul principal. Astfel, încheierea contractului de mandat nu rezultă direct din activitatea direcționată de profesionistul pârât, prin intermediul publicității, spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, ci din dificultățile întâmpinate ca urmare a problemelor privind executarea contractului de vânzare încheiat cu un terț.

24 — C-218/12, EU:C:2013:666, punctul 21.

25 — *Ibidem*, punctul 29. Astfel cum am arătat în Concluziile prezentate în cauza Emrek, „[...] prezența unei activități precontractuale pregătitoare, cum ar fi eventuala prezență a unei legături de cauzalitate dovedite, fără a constitui o condiție implicită care se adaugă la cele prevăzute în mod expres la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, facilitează în mod considerabil sarcina instanței naționale de a stabili dacă o activitate economică este direcționată spre un anumit stat membru” (C-218/12, EU:C:2013:494, punctul 31).

45. Așadar, instanței naționale îi revine sarcina de a stabili dacă din ansamblul elementelor pe care le are la dispoziție rezultă indicii suplimentare față de legătura de cauzalitate menționată, care permit să se concluzioneze că ne aflăm într-adevăr în sfera de acțiune a unei activități direcționate de profesionist spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul. Printre aceste indicii putem menționa, neexhaustiv, intensitatea legăturii dintre activitățile prestate de profesionist și cele direcționate spre statul membru al consumatorului prin intermediul publicității sau prin orice alte mijloace, faptul că profesionistul prestează în mod obișnuit serviciile sale de administrare a afacerilor în favoarea clienților domiciliați în alt stat membru, pentru care prestează de asemenea servicii de intermediere imobiliară, sau că diversele tipuri de servicii sunt prestate în cadrul acelorași structuri ale întreprinderii, astfel încât consumatorul nu ar putea să prevadă în mod rezonabil că instanțele competente în raport cu aceste contracte sunt diferite.

46. În acest mod ar fi asigurată și respectarea obiectivului Regulamentului Bruxelles I, enunțat în considerentul (11), care vizează garantarea previzibilității atribuirii competenței judiciare, consolidând astfel protecția juridică a persoanelor care au domiciliul pe teritoriul Uniunii Europene. Totodată, reclamantul are posibilitatea să determine cu ușurință instanța în fața căreia poate exercita o acțiune, iar pârâtul poate să prevadă în mod rezonabil instanța în fața căreia poate fi chemat în judecată²⁶.

47. Având în vedere considerațiile anterioare, apreciem că este necesar să analizăm o circumstanță suplimentară a prezentei cauze. Astfel, se impune să subliniem că în ordonanța de trimitere se arată expres că domnul Kampik „a comunicat reclamantului că este dispus să se ocupe de finalizarea locuinței «la cheie»”, motiv pentru care domnul Hobohm și soția lui s-au deplasat în Spania și au încheiat contractul de mandat. În lipsa unor informații suplimentare în acest sens, revine instanței naționale sarcina de a determina dacă în litigiul principal a existat într-adevăr o ofertă adresată de pârâți consumatorului privind încheierea contractului de mandat.

48. Instanța de trimitere a subliniat însă că, în ceea ce privește activitatea care face obiectul contractului de mandat, nu există niciunul dintre indiciile asociate, în esență, cu publicitatea – stabilite de Curte în cauza Pammer și Hotel Alpenhof²⁷ – și nici indicii echivalente.

49. Totuși, trebuie să subliniem că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I nu impune ca activitatea profesionistului să fie direcționată spre statul membru al consumatorului prin intermediul publicității²⁸, ci se referă expres la *orice mijloace*.

50. Astfel, în acest punct este necesar să subliniem că, în Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, Curtea a stabilit, ca prim și cel mai evident criteriu care permite să se determine dacă o activitate este direcționată spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, „toate expresiile neechivoce ale intenției de a atrage consumatorii din acel stat membru”²⁹.

26 — A se vedea în acest sens Hotărârile Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745, punctul 44) și eDate Advertising (C-509/09 și C-161/10, EU:C:2011:685, punctul 50).

27 — Printre aceste indicii, este menționată „natura internațională a activității în cauză, precum anumite activități turistice, menționarea unor coordonate telefonice cu indicarea prefixului internațional, utilizarea unui nume de domeniu de prim nivel, diferit de cel al statului membru în care are sediul comerciantul, de exemplu «.de», sau utilizarea unor nume de domeniu de prim nivel neutre precum «.com» sau «.eu», descrierea unor itinerarii având ca punct de plecare unul sau mai multe alte state membre către locul de prestare a serviciului, precum și menționarea unei clientele internaționale alcătuite din clienți domiciliați în diferite state membre, în special prin prezentarea unor impresii ale unor astfel de clienți” (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 83).

28 — A se vedea în acest sens U. Magnus și P. Mankowski, *Brussels I Regulation*, ediția a doua, revizuită, München, 2012, p. 380, și Mankowski, P., „Zum Begriff des «Ausrichtens» auf den Wohnsitzstaat des Verbrauchers unter Art. 15 Abs. 1 lit. c EuGVVO”, *Verbraucher und Recht*, 2006, p. 289-294.

29 — C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 80.

51. În plus, articolul 13 primul paragraf punctul 3 din Convenția de la Bruxelles³⁰, care ocupa același loc și îndeplinea aceeași funcție de protecție a consumatorului drept parte defavorizată ca articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I³¹, stabilea competența instanței de la domiciliul consumatorilor în raport cu – printre altele și cu limitările prevăzute de respectiva dispoziție – contractele a căror încheiere a fost precedată, în statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, de publicitate sau de o *ofertă* expresă. Astfel, voința evidentă a legiuitorului Uniunii de a extinde sfera de protecție oferită prin articolul 13 alineatul (1) din Convenția de la Bruxelles³² face ca noțiunea „prin alte mijloace” să includă nu numai orice mijloace publicitare, ci și contactul direct dintre profesionist și consumator prin intermediul unei oferte³³.

52. În acest sens, Curtea a statuat, tot în cauza Pammer și Hotel Alpenhof, că „modul de redactare a articolului 15 alineatul (1) litera (c) înglobează și înlocuiește noțiunile precedente de ofertă «expresă» și «publicitate», cuprinzând, astfel cum arată termenii prin «orice mijloace», o gamă mai largă de activități”³⁴.

53. Cu toate acestea, în cazul în care se constată existența unei oferte, este evident că ea reprezintă un element care evidențiază „expresia neechivocă a intenției” profesionistului de a-și „direcționa” serviciile spre un consumator care are reședința pe teritoriul altui stat membru, consumator care, în plus, este unul dintre clienții săi în contextul unui raport contractual născut anterior în sfera de acțiune a activității sale direcționate în mod neechivoc spre alt stat membru.

54. În concluzie, având în vedere toate aceste considerații, apreciem că articolul 15 alineatul (1) litera (c) a doua teză coroborat cu articolul 16 alineatul (1) a doua teză din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în sensul că, în circumstanțele speciale din litigiul principal, existența unui contract încheiat anterior între aceleași părți, în raport cu care există o legătură de cauzalitate materială, poate reprezenta un indiciu pentru a considera că activitatea profesionistului este „direcționată” spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, aspect care trebuie examinat în lumina tuturor elementelor de care dispune instanța națională.

55. În plus, în cazul în care instanța națională stabilește că a existat o ofertă adresată de profesionist consumatorului, trebuie să constate că respectiva ofertă este inclusă în noțiunea „orice mijloace” prin intermediul cărora un profesionist poate direcționa activitatea sa spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul.

30 — Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor judiciare în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3)

31 — Hotărârile Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punctul 28), Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303, punctul 41), Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 57) și Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542, punctul 29).

32 — Curtea a subliniat că, în cazul în care o dispoziție din Convenția de la Bruxelles are o redactare similară cu o dispoziție din Regulamentul Bruxelles I, trebuie să se asigure continuitatea interpretării ambelor instrumente juridice, în conformitate cu considerentul (19) al acestui din urmă act normativ (Hotărârea Ilsinger, C-180/06, EU:C:2009:303, punctul 58). În pofida diferențelor semnificative dintre redactarea articolului 15 din regulamentul menționat și cea a articolului 13 din Convenția de la Bruxelles, trebuie să subliniem că atât jurisprudența, cât și lucrările pregătitoare arată că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul Bruxelles I are un înțeles mai larg și mai general decât articolul 13 primul paragraf din Convenția de la Bruxelles, „pentru a se asigura o mai bună protecție a consumatorilor prin raportare la noile mijloace de comunicare și la dezvoltarea comerțului electronic”. A se vedea în acest sens Hotărârile Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303, punctul 50), Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 59) și Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542, punctul 38). A se vedea de asemenea punctul 4.2 din Propunerea de Regulament (CE) a Consiliului privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială [COM(199) 348 final (JO 1999, C 376 E, p. 1)].

33 — În acest sens, a se vedea Magnus și Mankowski, *op. cit.*, p. 380. Noțiunea „ofertă expresă” prevăzută în Convenția de la Bruxelles face referire la „oferțele comerciale prezentate în mod individual consumatorului, în special prin intermediul unui agent sau al unui vânzător ambulant” (Hotărârea Gabriel, C-96/00, EU:C:2002:436, punctul 44).

34 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, EU:C:2010:740, punctul 61).

V – Concluzie

56. Având în vedere argumentele prezentate, propunem Curții să răspundă la întrebarea preliminară adresată de Bundesgerichtshof după cum urmează:

„Articolul 15 alineatul (1) litera (c) a doua teză coroborat cu articolul 16 alineatul (1) a doua teză din Regulamentul Bruxelles I trebuie interpretat în sensul că, în circumstanțele speciale din litigiul principal, existența unui contract încheiat anterior între aceleași părți, în raport cu care există o legătură de cauzalitate materială, poate reprezenta un indiciu pentru a considera că activitatea profesionistului este «direcționată» spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul, aspect care trebuie examinat în lumina tuturor elementelor de care dispune instanța națională.

În plus, în cazul în care instanța națională stabilește că a existat o ofertă adresată de profesionist consumatorului, trebuie să constate că respectiva ofertă este inclusă în noțiunea «orice mijloace» prin intermediul cărora un profesionist poate direcționa activitatea sa spre statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul.”